

# MÉS FEINA I MENYS TREBALL

## **Manel Palou Serra**

Manel Palou és Director gerent del CET Viver de Bell-lloc i de la Llar residència Bell-lloc, director general de Sinergrup, Tresorer del Consell del Grup Dincat i de la Confederació d'Associacions Empresarials del Tercer Sector d'Atenció a les Persones de Catalunya, Secretari de l'Associació Empresarial d'Economia Social Dincat, Secretari del Patronat de la Fundació Tallers de Catalunya i Funcionari en excedència del cos de gestió de la Generalitat, entre d'altres càrrecs lligats al món de l'associacionisme i de les persones amb discapacitat

Fa una pila d' anys (a certa edat de tot fa una pila d'anys), em van convidar a participar en un congrés de psiquiatria que es feia a Barcelona. Em demanaren que expliqués el model català d'integració laboral de les persones amb discapacitat. La ponència anava sobre integració de la persona amb trastorn mental a la comunitat. Em va precedir en l'ús de paraula un eminent psiquiatre nord-americà que va basar la seva exposició en els efectes malèfics del treball; que si és un càstig diví, que si és alienador, que si denigra i embruteix a qui el practica, etc, Quan va acabar i em correspongué parlar, recordo que em vaig excusar. Perdonin, els digué, però el que jo els explicaré és tot el contrari. Jo feia poc que havia aterrat al sector i estava fascinat per la idea que havia adoptat la LISMI: aconseguir la integració social a través de la integració laboral. Havia preparat a consciència la meva exposició i vaig anar desgranant els efectes benèfics del treball de cara a la integració social, que si dignifica la persona, la cohesiona i estructura, que si fomenta el sentiment de pertinença al grup, que si reforça l'autoestima, etc.

Aquest episodi em va fer pensar. No podia ser que un home tan savi i escoltat pogués pensar això del treball. Però, certament, els seus arguments no eren anodins. Amb el temps vaig anar-ho entenent. I m'ajudà una reflexió sobre l'etimologia dels mots de la mà del mestre Coromines.

En efecte, **treball** ve del llatí *tripalium*, que era un giny de tortura consistent en tres pals encreuats on aferraven els esclaus rebels per ser fustejats. És sabut que a l'antiga Roma eren els esclaus qui executaven els treballs més durs, (picapedrers, construcció, etc) mentre els homes lliures es dedicaven a feines més dignes, com ara l'agricultura, d'on neix el terme **laboral** que ve de *laborare* (llaurar). La duresa del treball dels esclaus va fer que restés el mot fins i tot quan el càstig ja havia caigut en desús, de manera que, com diu Coromines, “treball, en català antic, i fins avui i tot, conserva encara el sentit de sofriment, dolor, pena; de la idea de patir es va passar a la d'esforçar-se, escarrassar-se, i en fi obrar, laborar i treballar”.

Afortunadament el català té un altre mot, **feina**, que ve del verb *facere*, fer, actuar, obrar i que no té cap connotació negativa.

Més enllà de semblar un divertiment, l'experiència ens ensenya que no totes les feines tenen les mateixes característiques. N'hi ha, que per la seva duresa, per les condicions en què s'exerceixen o per altres causes, són veritables treballs, en el sentit més pejoratiu de la paraula, mentre que n'hi ha, que per les seves característiques (creativitat, implicació, reconeixement, creixement personal, etc) comporten valors positius i poden ser considerades feines.

Arribats a aquest punt s'entén perfectament que el savi nord-americà denigrés del treball. I és que al llarg de la història, aquesta visió negativa del treball ha estat una constant. El mateix procés d'industrialització,

a partir del descobriment de la màquina de vapor, que en el seu primer moment fou saludat com un alliberament pel treballador no va representar una suavització de les condicions de treball, ans al contrari, ja que la màquina no es va posar al servei del treballador, sinó aquest al servei de la màquina, per aconseguir una major producció.

La primera reflexió, doncs, és que cal un canvi de paradigma en l'àmbit laboral. No es tracta ja de millorar les condicions laborals, que d'això ja se n'ocupen les

lleis, els sindicats i els agents socials. Es tracta de desenvolupar un nou concepte d'empresa i de relacions laborals, on la persona no sigui cridada a ser un punt més d'un engranatge al servei de la producció, sinó que la feina sigui un mitjà de realització personal. Capgirem els termes. Posem la persona al centre, deixem d'adaptar les persones als llocs de treball i comencem a adaptar els llocs de treball a les persones. Si és cert

“*Es tracta de desenvolupar un nou concepte d'empresa i de relacions laborals, on la persona no sigui cridada a ser un punt més d'un engranatge al servei de la producció, sinó que la feina sigui un mitjà de realització personal.*”

que hi ha treballs i feines, reivindicuem la fi dels treballs i fomentem els aspectes positius que poden comportar les feines!

Si aquesta filosofia és desitjable per a tota la població, en el cas de les persones amb trastorn mental és imprescindible. Són les capacitats de la persona les que es posen a disposició de la feina i no les exigències de la feina les que empresonen les persones.

La segona reflexió és que en l'itinerari de la integració laboral hi ha tres aspectes a tenir en compte: el clínic, el social i el laboral.

L'aspecte clínic, que fa referència al tractament de la malaltia, és competència de la xarxa psiquiàtrica i només serà possible realitzar l'itinerari d'integració sota el guiatge i tutela permanent de la xarxa. El seu paper no es pot circumscriure a la fase inicial i desaparèixer quan el malalt està compensat. L'acompanyament ha de continuar per prevenir possibles recaigudes.

En l'àmbit social hi trobem la família i l'entorn de la persona amb trastorn mental, que han de jugar també un paper important en el procés d'integració.

Finalment en l'àmbit laboral hi trobem l'entorn pròxim (companys de feina i comandaments) i l'entorn remot o marc d'actuació (normativa laboral, usos professionals, etc.).

L'àmbit social i l'àmbit laboral pròxim, han de rebre la formació adient i el suport constant que calgui, dilatat en el temps d'acord amb les seves necessitats. L'entorn laboral remot, per la seva banda s'haurà de flexibilitzar per fer efectiva la integració (horaris, tipologia contractual, règim laboral, etc.).

*“Posem la persona al centre, deixem d'adaptar les persones als llocs de treball i comencem a adaptar els llocs de treball a les persones.”*

D'acord amb aquestes característiques per integrar amb èxit aquest col·lectiu caldrà disposar d'uns entorns empresarials adients.

“*En l'itinerari de la integració laboral hi ha tres aspectes a tenir en compte: el clínic, el social i el laboral.*”

El treball per compte d'altri es desenvolupa bàsicament a l'empresa. L'empresa tradicional és la conjunció d'un capital i d'una força de treball, aplicats a la realització d'un producte o la prestació d'un servei i en busca d'un guany, dit benefici, quantificat econòmicament.

A partir de la dècada dels 80, i com a conseqüència del desplegament de la LISMI, la iniciativa social sense ànim de lucre ha desenvolupat a Catalunya una xarxa d'empreses socials (CET) que tenen com a finalitat la integració socio-laboral de persones amb discapacitat. Aquestes empreses socials es diferencien de les mercantils en que el seu objecte no és la realització d'un producte o la prestació d'un servei, sinó la integració laboral de col·lectius amb especials dificultats. Aquí, el què per a l'empresa ordinària és una finalitat (el producte o el servei) esdevé un mitjà per l'objectiu principal: la integració. A més, els resultats econòmics (benefici), en aquest cas, no remuneren el capital sinó que reverteixen en el projecte social.

Aquesta xarxa, arrelada al territori i implantada arreu, compta amb iniciatives notables i amb uns projectes empresarials i socials de contrastada solvència.

Els CET, concebuts en un principi per atendre persones amb discapacitat psíquica, han anat acollint també persones amb altres tipus de discapacitats (física i sensorial) i finalment, d'una manera natural i sense cap planificació, persones amb trastorn mental, sense tenir en compte, sovint, que la discapacitat d'aquest col·lectiu prové d'un trastorn mental, i no d'una deficiència psíquica, física o sensorial. Recordem que, actualment a Catalunya, més de 10.000 persones tenen el reconeixement legal de

discapacitat en base a un trastorn mental sever (més del 80% per esquizofrènia).

Aquest fet ha causat sovint un problema d'encaix, ja que les estructures del CET no estan pensades ni preparades per atendre aquest col·lectiu. Per contra, en els casos que l'adaptació ha estat possible (gràcies a la diversitat de feines que pot oferir un CET, als serveis de suport que presta i al fet de canviar la perspectiva i situar la persona en el lloc central ) s'ha constatat que l'activitat laboral ha estat una eina fonamental en el procés de rehabilitació de la persona amb trastorn mental.

*“S’ha constatat que l’activitat laboral ha estat una eina fonamental en el procés de rehabilitació de la persona amb trastorn mental.”*